

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Uhtju looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva looduskaitseala piire, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas Toolse külas.

Uhtju saarte rühmas olev 3 ha suurune Sala (Lõuna-Uhtju) saar võeti kaitse alla Vabariigi Valitsuse 11. mai 1938. a otsusega nr 456 „Maa-alade looduskaitse alla võtmise kohta” taimede ja lindude kaitseks. Uhtju (Põhja-Uhtju) saar võeti kaitse alla Rakvere rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 27. novembri 1958. a otsusega nr 300 „Looduskaitse organiseerimisest Rakvere rajoonis”. Vabariigi Valitsuse 10. jaanuari 2001. a määrusega nr 16 „Uhtju looduskaitseala kaitse-eeskiri” võeti kaitse alla Uhtju saari ümbritsev mereala ning moodustati Sala ja Uhtju saare põhjal Uhtju looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kinnitati ala kaitse-eeskiri.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid laiendatakse olemasolevat kaitseala ja kinnitatakse sellele kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva kaitseala piire, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud mere- ja rannikuelupaigatüüpide, lindude rändepeatus- ja pesitsuspaikade ning alal leiduvate kaitsealuste liikide kaitse. Kaitseala hõlmab täielikult Natura 2000 võrgustikku kuuluva Uhtju loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Imbi Mets (tel 329 5543, e-post imbi.mets@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud Keskkonnaameti nõunik Roland Müür, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusliku ekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo GLIMSTEDT vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 611 8050, e-post mirjam.vili@glimstedt.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta mere- ja rannikelupaiku, olulisi lindude rändepeatus- ja pesitsuspaiku ning kaitsealuseid liike. Eesmärk on kindlustada lindudele pesitsuse ja rände ajal rahu, mis tagaks nende liikide säilimise ja paljunemise levikualal. Samuti kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Need on karid (1170) ning väikesaared ja laiud (1620). Loodusdirektiivi liikidest on kaitse-eesmärgiks II lisas nimetatud viigerhüljes (*Phoca hispida*) ja hallhüljes (*Halichoerus grypus*). Lisaks kaitstakse kaitsealust linnuliiki alki (*Alca torda*) ja tema elupaiku.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Uhtju looduskaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste tüüpilisus, ohustatus, haruldus ja teaduslik väärtus ning loodusdirektiivi rakendamine.

Haruldased ja ohustatud loodusdirektiivi I lisasse kantud mere- ja rannikelupaigatüübid

Uhtju looduskaitsealal asuvad elupaigatüübid karid (1170) ning väikesaared ja laiud (1620) on lisatud loodusdirektiivi I lisasse haruldaste ja ohustatutena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele.

Karid (1170) on kivisel põhjal asuv mereelupaigatüüp, mille tunnusliigid on kõva substraati vajavad merepõhja kinnituvad liigid, nagu põisadru, agarik, söödav rannakarp ja tõruvähid. Eesti rannikumeres on elupaigatüüpi karid suhteliselt harva, enamasti leidub karisid moreense päritoluga merepõhja seljandike piirkonnas ja veealuste paepaljandite puhul. Elupaigatüübi alla kuuluvad kivised või aluspõhja kividest koosnevad merepõhjakõrgendikud ning mõne saare ümbruses olevad kaljurannakud, mille elustikku iseloomustab kõrge bioloogiline produktiivsus. Elupaigatüübi soodsa seisundi säilimiseks on vajalik tagada selle puutumatus ja areng üksnes loodusliku protsessina.

Väikesaarte ja laidude (1620) elupaigatüüpi kuuluvad väikesaared, mille pindala ei ületa 10 ha. Tüübi määramisel on olulisel kohal saare zooloogilised väärtused ehk see, kui oluline on saar lindude pesitsus- ja peatuspaigana või hüljeste lesilana. Väikesaared ja laiud on Läänemeres tüüpilised, Eestis leidub üle 300 ühe kuni kümne hektari suuruse saare ja üle tuhande väiksema lai või väikesaare.

Kaitse-eesmärgiks olevad liigid

Viigerhüljes (*Phoca hispida*) on II kaitsekategooriasse kuuluv liik, kes on 2008. aasta Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohustatud seisundis. Liik on seatud ka Uhtju looduskaitsealaga samades piirides asuva loodusala eesmärgiliigiks. Viigerhülje kaitse tegevuskava kohaselt (MTÜ Pro Mare, Ivar Jüssi, Mart Jüssi, 2015) on liigi arvukus ajaloolises madalseisus. Kokku hinnatakse Läänemeres liigi arvukuseks u 5000 isendit, kellest viiendik asustab Eesti rannikut.

Hallhüljes (*Halichoerus grypus*) on III kaitsekategooriasse kuuluv liik, kes on 2008. aasta Eesti ohustatud liikide punase nimestiku hinnangu alusel ohuvälises seisundis. Hallhüljes kuulub loodusdirektiivi II lisasse, Berni konventsiooni III lisasse ja Bonni konventsiooni II lisasse. Liik on seatud ka Uhtju looduskaitsealaga samades piirides asuva loodusala eesmärgiliigiks. Viimaste loendusandmete järgi suureneb tänu rakendatud kaitsemeetmetele liigi arvukus Läänemeres, sh Eesti vetes, taas, ulatudes nüüdseks umbes 32 000 loomani. Sellest tulenevalt langetati 2010. aastal liigi kaitsekategooriat ning alates 2015. aastast võimaldatakse piiratud tingimustel jahipidamist. Hallhülge kaitse tegevuskava (MTÜ Pro Mare, Ivar Jüssi, Mart Jüssi, 2014) kohaselt on tegemist rändava liigiga, kellel on selgelt välja kujunenud toitumisalade, puhkealade ja sigimispiirkondade sesoonsed eelistused.

Alk (*Alca torda*) on II kategooriasse kuuluv liik ning Eesti ohustatud liikide punase nimestiku 2008. aasta hinnangu järgi ohualtis seisus. Algi pesitsusalad asuvad Loode-Euroopa ja Kirde-Ameerika ranniku kaljuastangutel. Eesti avamerel on ta sage läbirändaja, kuid harv pesitseja väikesaartel (Eestis on arvukuseks hinnatud kuni kümme paari). Meil on alk peamiselt läbirändaja ja talvituja, aga ka väga väikesearvuline haudelind, esimesed algi pesad leiti 1988. aastal just Põhja-Uhtjul. Eesti haudelindude levikuatlase andmetel on alk võimalik või tõenäoline pesitseja kuues kohas Soome lahel ja kahes kohas Liivi lahel.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Uhtju looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) või EÜ Nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (edaspidi *linnudirektiiv*) tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei kindlusta nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest kaitsealustest linnuliikidest, keda ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, on kaitsealal II kaitsekategooria ja linnudirektiivi II lisa liik tõmmukajakas (*Larus fuscus*), III kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lisa liik randtiir (*Sterna paradisaea*), III kaitsekategooria liigid jõgitiir (*Sterna hirundo*) ja ristpart (*Tadorna tadorna*). Teadaolevatest kaitsealustest taimeliikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, kasvavad kaitsealal III kaitsekategooria liigid aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*) ja rand-seahernes

(*Lathyrus japonicus*).

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Uhtju looduskaitseala on osaliselt kaitse all olnud juba 1938. ja 1958. aastast. Ala jätkuv kaitse all hoidmine ja laiendamine on oluline eeskätt kaitsealuste liikide viiger- ja hallhülge ning loodusdirektiivi mere- ja rannikuelupaigatüüpide kaitse eesmärgil.

Olemasoleva Uhtju looduskaitseala piiresse jääb elupaigatüüpi **karid (1170)** 142 ha-l (4,5%) looduskaitsealase seisundiga C, esinduslikkus on määramata. Projekti ESTMAR käigus 2007.–2011. aastal täienesid elupaikade levikuandmed. Kaitsealale lisandus elupaigatüüpi karid 222 ha, elupaigatüübi looduskaitsealine seisund ja esinduslikkus on määramata. Kokku on kaitsealal karisid 364 ha (12,5%). Elupaigatüüp on seatud ka Uhtju loodusala kaitse-eesmärgiks. Natura standardandmebaasi kantud hinnangud elupaiga esinduslikkusele, looduskaitsealasele seisundile ning üldisele hinnangule on A ehk väga esinduslik.

Uhtju looduskaitseala elupaigatüübi **väikesaared ja laiud (1620)** pindala on 12,8 ha (0,4%), looduskaitsealine seisund on C, esinduslikkus on määramata. Natura standardandmebaasis on Uhtju looduskaitseala elupaigatüüp väikesaared ja laiud pindalaga 9,7 ha ning esinduslikkusega A. Elupaigatüübi pindala looduskaitsealal on standardandmebaasi kantust 3,1 ha võrra suurem – see on Sala saare pindala. Arvestades, et tegu on loodusala asuva ja loodusala eesmärgiks oleva väga esindusliku elupaigaga, mis on oluline nii hülge liikide lesila kui ka linnustiku pesitsusaarena, tuleb elupaigatüüp lisada kaitseala kaitse-eesmärgiks.

Eelnõukohasesse Uhtju looduskaitseala piiresse jääb elupaigatüüpi **veealused liivamadald (1110)** 21 ha-l (0,7%), mille looduskaitsealine seisund ja esinduslikkus on määramata. Eesti territoriaalmererepõhja elupaikade ja liikide leviku modelleerimise aruande põhjal on elupaigatüübi määranud Tartu Ülikooli Mereinstituut. Elupaigatüüpi pole Uhtju looduskaitseala ja Uhtju loodusala eesmärgiks seatud. Teiste elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudset veetalude liivamadaldade kaitse.

Uhtju saar on Eesti vetesse jääv idapoolsem **viigerhülge** lesila, mille kasutus seireandmete järgi on varieeruv (seirejaamad SJA5529000, SJA9439000). Viigerhüljeste esinemissagedus on viimasel kahel kümnendil vähenenud nii Soome lahes kui ka Uhtju saarte piirkonnas. Populatsiooni allakäigu põhjusteks on olnud nii suur küttimissurve, hukkumine kalapüünistes kui ka Läänemere sattunud keskkonnamürgid. Viimaste loendusandmete kohaselt ulatub liigi arvukus Läänemeres tänu rakendatud kaitsemeetmetele praeguseks umbes 12 000 loomani. Põhja-Uhtju saare lähedal olevaid madalikke ja karisid, millel leidub veepinnast kõrgemale ulatuvaid kive, kasutavad viigrid puhkepaigana. Liik on ka Uhtju loodusala kaitse-eesmärgiks. Viigerhüljeste soodne seisund Eesti rannikuvetes on tagatud, kui viigrite arvukus suureneb. Liigi jätmise ala kaitse-eesmärgiks on õigustatud ka seetõttu, et liik on seatud loodusala kaitse-eesmärgiks ning selle arvukus on Soome lahes madalseisus või sellest taastumas.

Hallhüljes on rändav liik, kellel on selgelt välja kujunenud toitumisalade, puhkealade ja sigimispiirkondade sesoonsed eelistused. Soome lahes paikneb kolm lesilat, millest üks on Uhtju saartel, mis on ühtlasi Eesti kõige idapoolsem hallhüljeste lesila. Põhiliselt on hülgeid nähtud Põhja-Uhtju saare kirdeneemel (Hallsäär) ja seda ümbritsevatel kividel. Sobiva pinnase puudumise tõttu ei moodusta loomad tihedaid kogumeid, vaid paiknevad küllaltki hajusalt. Hallhülged kasutavad lesimiseks ka Lõuna-Uhtju ehk Sala saart ümbritsevaid kivisid ja kruusaseljandikke. Uhtju saari asustavate loomade arv sõltub palju veeseisust ja rannaprotsessidest, mis mõjutavad sobivate seljandike paiknemist vee all või vee peal.

Loendusandmete järgi oli näiteks 1. juulil 2013. aastal Uhtjutel 234 hallhüljest. Liigi jätmise ala kaitse-eesmärgiks on õigustatud, kuna liik on seatud ka loodusala kaitse-eesmärgiks ning selle arvukus on madalseisust taastunud hinnanguliselt alles 30%-le.

Esimesed **algi** pesad leiti 1988. aastal just Põhja-Uhtjul, kus liigi pesitsusasarukond on küll väike, kuid teadaolevaist pikemaajalisem ja stabiilsem. Riikliku seire aruannete järgi pesitses alki Uhtjutel 2012. aastal kuus ja 2014. aastal kolm paari. Linnuala moodustamiseks ei vasta asurkonna suurus sellele esitatud nõuetele.

Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) on I kaitsekategooriasse kuuluv tugevalt väheneva arvukusega kurvitsaline. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku 2008. aasta hinnangu kohaselt on liik ohualtis seisus, linnudirektiivi I lisa liikide nimekirjas. Tänapäeval on Läänemere asurkonna suurus kuni 600 paari, Eestis u 200 paari, sh Põhja-Eestis kuni neli paari (2007. aastal). Niidurüdi pesitsuskohad on valdavalt lagedad saliinsed või suprasaliinsed rannaniidud. Niisuguseid alasid on püsivalt kasutatud kas heinamaana, kuhu sügisel loomad ädalale aeti, või karjamaana. Natura standardandebaasi 2015. aasta andmete järgi on tegu Uhtju looduskaitsealal pesitseva liigiga, kuid paraku on andmed eksitavad. Niidurüdi kaitse tegevuskava 2009–2013 andmetel on viimati liigi pesitsemine Uhtjutel tuvastatud aastatel vahemikus 1992–2002. Kuna peale seda ei ole niidurüdi pesitsemist Uhtjutel tuvastatud, ei seata liiki kaitseala kaitse-eesmärgiks ning ettepanek on arvata liik loodusala eesmärkidest välja.

Uhtjud on oluliseks elu- ja peatuspaigaks mitmele rändlinnuliigile. Väikesaared on väga linnurikkad alad, kus keskmine asustustihedus võib olla 200–300 paari hektari kohta. Väikeste meresaares haudelinnustiku seire 2014. aasta andmetel loendati Põhja-Uhtjul 806 paari kormorane, kes on välja tõrjumas teisi väikesaartele iseloomulikke linnuliike. Arvukamad pesitsejad on veel hõbekajakas (273 paari), hahk (19 paari) ning teised liigid, nagu kümnokk-luik ja rääkspart. Lõuna-Uhtjul loendati kormorane 660 paari, hõbekajakaid 200 paari, randtiire 19 paari ja hahka 15 paari.

Tõmmukajakas (*Larus fuscus*) on linnudirektiivi II lisa liik ja II kaitsekategooria kaitsealune liik, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku 2008. aasta hinnangu järgi ohustatud. Tõmmukajakas on levinud Põhja- ja Lääne Euroopas, Eestis on ta harva esinev haudelind, kes pesitseb Soome lahe keskosa väikesaartel. Uhtjutel on viimastel aastatel pesitsenud üks paar. Väikese arvukuse ja katusväärtustega kaitstuse tõttu pole otstarbekas seada liiki ala kaitse-eesmärgiks.

Randtiir (*Sterna paradisaea*) on linnudirektiivi I lisa liik ja III kaitsekategooria kaitsealune liik, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku 2008. aasta hinnangu järgi ohuväline. Randtiir on levinud Põhja- ja Loode-Euroopas, Eestis on peaaegu oma leviku lõunapiiril. Uhtjutel on randtiiru viimastel aastatel pesitemas paarikümne paari ringis. Arvestades pesitsejate väikest arvu ning liigi ohuvälist seisundit pole otstarbekas teda seada ala kaitse-eesmärgiks.

Lisaks nimetatud linnuliikidele on Uhtjutel registreeritud III kaitsekategooria liigid jõgitiir (*Sterna hirundo*) ja ristpart (*Tadorna tadorna*). Jõgitiir on rahvusvahelisel tasandil Rahvusvahelise Looduse ja Loodusvarade Kaitse Ühingu – IUCN (International Union for Conservation of Nature) ohustatud liikide punase nimestiku alusel väheneva arvukusega liikide nimistus.

Loetletud rändlinnuliike, tõmmukajakat, randtiiru, jõgitiiru ja ristparti ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, nende liikide kaitse on tagatud elupaigatüübi väikesaared ja laiud kaitsega.

Rand-seahernes (*Lathyrus japonicus*) on III kaitsekategooria liik, mis on 2008. aasta Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi määratud ohulähedaseks. Liik kasvab looduslike randade luitekooslustes valdavalt Põhja- ja Loode-Eestis. Põhja-Uhtjul on kaardistatud seitse hajusalt piki saare rannajoont paiknevat kasvukohta kokku u 0,1 ha-l. Rand-seahernest võib ohustada liigne tallamine. Mõju võivad avaldada ka koloniaalselt elavate lindude (kormoran) äärmuslik pesitsuspiirkondade laiendamine, äärmuslikud tormid või suured merereostused. Tegu on laialt levinud liigiga, saarelisest asukohast ja väikesest külastushuvist tingituna otsene oht Uhtjutel puudub. Arvestades liigi laia levikut ja otsese ohu puudumist ei ole otstarbekas liiki ala kaitse-eesmärgiks seada. Rand-seaherne kaitse on tagatud elupaigatüübi väikesaared ja laiud kaitsega.

Aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*) on III kaitsekategooriasse kuuluv taimeliik, mis on 2008. aasta Eesti ohustatud liikide punase nimestiku andmetel hinnatud ohuväliseks. Liik kasvab kuivadel niitudel või metsaservades, eelistades liivaseid kasvukohti ja piisavalt valgust, Põhja-Uhtjul kasvab 35 isendit u 0,2 ha suurusel alal saare idaosas. Lokaalseks ohuteguriks võib pidada kasvukohtade kinnikasvamist. Võimalikuks kaitse-eesmärgiks seadmise üheks põhjuseks saaks olla asurkonna isoleeritus ning vaid üks kasvukoht, teisest küljest ei ole kasvukoha ebasobivaks muutumist oodata ning saarel on piisavalt avatud kasvukohti, mis sobivad asurkonna laienemiseks. Arvestades eeltoodud põhjendusi ning ohuvälist seisundit pole liiki otstarbekas ala kaitse-eesmärgiks seada. Aas-kurekella kaitse on tagatud elupaigatüübi väikesaared ja laiud kaitsega.

Uhtju looduskaitseala kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on Natura 2000 võrgustikku kuuluva loodusala, mille piirid kattuvad kaitsealaga.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Looduskaitseaduse § 27 kohaselt on looduskaitseala kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks. Kuna Uhtju looduskaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks mere- ja rannikuelupaikade, elustiku ning kaitsealuste liikide kaitse, siis rakendatakse kaitseala tüübina jätkuvalt looduskaitseala. Uhtju saari koos ümbritseva merealaga ei ole võimalik kaitsta hoiualana, kuna hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku ja taimestiku soodsa seisundi tagamiseks ning selle kaitsekord ei võimalda kaitsta kooslusi tervikuna. Ka ei võimalda hoiuala kaitsekord mitme eri rangusega võõndi moodustamist ja vajaliku piirangu rakendamist (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahipidamise reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud kindlaid punkte ühendavaid mõttelisi sirgeid. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000).

Uhtju looduskaitseala senine pindala on 2443,3 ha, kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt suureneb kaitseala pindala 2955,8 ha-ni (lisandub 512,51 ha mereala). Kaitseala piiridesse jäävad viiger- ja hallhülge elupaigad ning loodusdirektiivi elupaigatüübid väikesaared ja laiud, veealused liivamadaldad ning karid, mis on levinud Uhtju saarte piirkonnas. Eelnõuga laiendatakse

kaitseala piiri ida ja kagu suunas, et tagada paremini kaitse ainukesele Soome lahe Eesti vetes olevale hüljeste puhkealale ning vajalik puhver mereelupaigatüüpidele. Meremadalikelt kaevandamise ja neile tuuleparkide rajamise huvi on viimasel kümnendil tublisti kasvanud. Uhtju looduskaitseala lõunapiiril on aktiivne liivamaardla, mille kasutuselevõtuks on 2015. aastal algatatud keskkonnamõjude hindamine. Kaevandamise ja ehitustegevuse mõju võib olla nii otsene kui kaudne. Ehitamisel või setete teisaldamisel võivad hävida nendesse piirkondadesse jäävad elupaigad, tegevuste mõjud ulatuvad ka tunduvalt kaugemale – setete liigutamisel kandub heljum ehitusala piiridest kilomeetri, sõltuvalt tuulte ja hoovuste suundadest ka kuni paari kilomeetri kaugusele.

Kaitseala koosseisus on Uhtju (Põhja-Uhtju) saar, Sala (Lõuna-Uhtju) saar, Sirga saar ja Raudlood. Kaitseala maa- ja veeala kuuluvad täielikult riigi omandisse. Uhtju saare moodustab maaüksus Uhtju looduskaitseala 1 (katastritunnus 88701:001:0459) pindalaga 9,6 ha sihtotstarbega kaitsealune maa ning maatüksus Uhtju tulepaak 42 (katastritunnus 90202:006:1030) pindalaga 425 m² sihtotstarbega transpordimaa. Sala saare moodustab maaüksus Uhtju looduskaitseala 2 (katastritunnus 88701:001:0461) pindalaga 3,1 ha sihtotstarbega kaitsealune maa.

Kaitseala on tsoneeritud üheks sihtkaitsevööndiks kahes lahustükis (Uhtju sihtkaitsevöönd) ja üheks piiranguvööndiks (Uhtju piiranguvöönd). Uhtju piiranguvööndi moodustab veeala, mis ei jää sihtkaitsevööndisse.

Kaitseala välispiir on määratud kindelpunktide koordinaate ja nendevahelisi mõttelisi sirgeid kasutades. Piir kulgeb punktist koordinaatidega 59,70500310 N ja 26,54422092 E mööda mõttelist sirget läände kuni punktini koordinaatidega 59,70633238 N ja 26,46809948 E, edasi mööda mõttelist sirget lõunasse kuni punktini koordinaatidega 59,64935663 N ja 26,48431353 E, seejärel edasi itta mööda mõttelist sirget kuni punktini koordinaatidega 59,64939260 N ja 26,57601164 E.

Uhtju sihtkaitsevööndi pindala on 451,3 ha. Vöönd on tsoneeritud kahe lahustükina, mille moodustab Uhtju saar ja Sala saar ning neid ümbritsev veeala. Vööndisse jäävad elupaigatüübid karid (1170) ning väikesaared ja laiud (1620), samuti viiger- ja hallhülge ning algi elupaigad. Uhtju saart ja seda ümbritsevat veeala hõlmava sihtkaitsevööndi piir on piiritletud kindelpunktide koordinaate ja nendevahelisi mõttelisi sirgeid kasutades järgmiselt: piir kulgeb punktist koordinaatidega 59,69497279 N ja 26,52137934 E mööda mõttelist sirget läände kuni punktini koordinaatidega 59,69540675 N ja 26,49876137 E, edasi lõunasse kuni punktini koordinaatidega 59,67210409 N ja 26,49761157 E ning seejärel itta kuni punktini koordinaatidega 59,67165853 N ja 26,52052172 E. Sala saart, loodusid ja neid ümbritsevat veeala hõlmava sihtkaitsevööndi piir on piiritletud kindelpunktide koordinaate ja nendevahelisi mõttelisi sirgeid kasutades järgmiselt: piir kulgeb punktist koordinaatidega 59,66054882 N ja 26,54383362 E mööda mõttelist sirget läände kuni punktini koordinaatidega 59,66079086 N ja 26,52722342 E, edasi lõunasse kuni punktini koordinaatidega 59,64938113 N ja 26,52665294 E ning edasi itta kuni punktini koordinaatidega 59,64938698 N ja 26,54331574 E.

Uhtju piiranguvööndi pindala on 2504,5 ha ning see hõlmab kaitseala veeala, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndisse, merealale, jääb elupaigatüüp karid (1170), samuti viiger- ja hallhülge ning algi elupaigad.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi ning tsoneeringu ja kaitse-eeskirja eelnõu kohta koostatud eksperdihinnanguga (Roland Müür, 2015). Keskkonnaregistri andmetel on kaitsealal 2004. aastal inventeeritud Natura inventuuri käigus elupaik karid (1170) ning põhikaardi alusel väikesaared ja laiud (1620). Elupaikade levikuandmed täienesid aastatel 2007–2011 projekti ESTMAR käigus. Ülevaatlükuma pildi Soome lahe idaosa võimalikust mereelupaikade levikust annab Eesti territoriaalmere merepõhja elupaikade ja liikide leviku modelleerimise aruanne (Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituut, 2014). Samuti on arvestatud viiger- ja hallhülge tegevuskavades olevaid soovitusi liikide paremaks kaitseks. Viigerhülge kaitse tegevuskava on kehtestatud keskkonnaministri 10. detsembri 2015. a käskkirjaga nr 1097. Hallhülge kaitse tegevuskava on kehtestatud keskkonnaministri 14. novembri 2014. a käskkirjaga nr 934. Mõlemad kavad on koostanud MTÜ Pro Mare eksperdid Ivar ja Mart Jüssi. Kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud ka kaitsekorra mõjuga Uhtju loodusala kaitse-eesmärkidele.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitse seaduse alusel võib ettevõtlusvabadust piirata. Seadusest tulenevad piirangud peavad olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, kuid loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Ehitus- ja kaevandustegevusega ning tuuleparkide rajamisega seotud ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Ettevõtlusvabadus ei ole piiramatu õigus. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks vastavad piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte sihtkaitsevööndisse kahes lahustükis ja ühte piiranguvööndisse. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamisele, kuna ei võimalda tagada kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide ja nende elupaikade säilimist.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 10. jaanuari 2001. a määrus nr 16 „Uhtju looduskaitseala kaitse-eeskiri”.

Kaitsealal ei ole reguleeritud sõidukiga sõitmist teedel, kuna kaitsealal ei asu teid. Kaitsealal ei asu poollooduslikke kooslusi, metsamaad, maaparandussüsteeme ning seetõttu ei käsitleta kaitse-eeskirjas nendega seotud tegevust. Kaitsealal ei ole reguleeritud adru ega pilliroo varumist, kuna kaitsealal ei leidu märkimisväärseid pilliroo esinemisalaseid, ka puudub huvi adru kogumise vastu. Sihtkaitsevööndis ei ole reguleeritud veerežiimi taastamist, sest saartel puuduvad looduslikud veekogud. Piiranguvööndis ei ole reguleeritud rahvaürituste korraldamist, sest kaitseala veealal neid ei toimu. Piiranguvöönd on mereala, seetõttu ei ole piiranguvööndis reguleeritud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmist, puhtpuistute kujundamist, energiapuistute rajamist, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamist. Samal põhjusel ei reguleerita piiranguvööndis maastikusõidukiga sõitmist ega liinirajatiste hooldamist.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseeadusega, samas on määrukses sätestatud mõningaid erisusi.

Inimestel on lubatud viibida kogu kaitsealal, välja arvatud § 11 punktis 3 sätestatud ajal Uhtju saarel ja seda ümbritseval merealal sihtkaitsevööndi piires ning Sala saarel ja loodudel. Liikumispiirang 1. aprillist kuni 15. juulini väldib eelkõige hüljeste häirimist puhkeperioodil, aga tagab ka lindude häirimatu pesitsuse. Inimeste viibimine kaitsealal väljaspool liikumispiiranguga aega ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke.

Kaitseala veealal on lubatud ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud § 11 punktis 3 sätestatud ajal Uhtju saart ümbritseval merealal sihtkaitsevööndi piires.

Kalapüük on lubatud, välja arvatud püük mõrraga või võrguga, mille silma suurus ületab 200 mm. Piirangud on sätestatud selliselt, et kalapüük ei häiriks kaitse-eesmärgina sätestatud elustiku pesitsus- ja sigimisaegset rahu ning püügivahendid ei ohustaks piirkonna hülgepopulatsiooni. Nimetatud püügivahendid on keelatud, kuna hülged võivad neisse kinni jääda ja hukkuda. Hukkimine kalapüünistes on täiskasvanud loomade üks peamisi suure suremuse põhjuseid.

Kaitsealal on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tootmisotstarbeta rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ja rajatiste hooldustööd. Maaüksusel Uhtju tulepaak 42 (425 m² transpordimaa sihtotstarbega maa) on vajalik seal asuva rajatise hooldus- ja remonditööd, samuti on kaitseala tarbeks vajalik paigaldada tähiseid.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita sõidukitega sõitmist, sest saartel puuduvad teed. Ei ole ka tõenäoline, et ligikaudu 15 kilomeetri kaugusel mandrist asuvatele saartele sõidukeid transporditakse. Maastikusõidukiga sõitmine kaitsealal on lubatud üksnes järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Kavandatavad piirangute leevendused on kooskõlas looduskaitseeadusega ega sea ohtu looduskaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Väikesaared ja laiud on olulised lindude pesitsus- ja puhkepaigad ning hüljeste lesilad, juhuslikus kohas maastikusõidukiga sõitmine võib häirida ja kahjustada kaitse-eesmärgiks seatud liike ja nende elupaiku ning elupaigatüüpe.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal keelatud, selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohad telkimiseks ning lõkke tegemiseks saartel puuduvad ning neid ei ole ka plaanis luua. Kaitseala piiranguvöönd on mereala, seetõttu puudub vajadus kaitse-eeskirjas täpsustada, et piiranguvööndis on telkimine ja lõkke tegemine lubatud selleks ettevalmsitatud ja tähistatud kohas. Kaitseala maismaa jääb sihtkaitsevööndisse, kus telkimise ja lõkke tegemise piirang on vajalik koosluste kaitseks, samuti võib telkimine ja lõkke tegemine juhuslikus kohas häirida ja kahjustada kaitse-eesmärgiks seatud liike ja nende elupaiku. Tavaline külastaja satub Uhtju saartele harva, külastuskorralduslikke rajatisi kaitsealal ei asu ning neid ei ole plaanis sinna ka rajada.

Uhtju saarte näol ei ole tegemist jahimaaga. Jahiseaduse § 5 kohaselt on jahipiirkond suurulukijahi pidamiseks moodustatud ala, mille jahimaa pindala ühes ringpiiris on vähemalt 5000 ha. Uhtju saared ei ole jahipiirkonnaga liidetud ja seda ka ei kavandata. Jahiseaduse § 23 lõike 4 punkti 7 kohaselt korraldab Keskkonnaamet jahipidamist kaitstaval loodusobjektidel, mis ei ole jahipiirkonnaga liidetud. Nimetatud jahiseaduse säte võimaldab kaitseala valitseja nõusolekul väikekiskjate arvukuse reguleerimist. Väikekiskjate hulka kuuluvad näiteks rebased ja kährikud, kes kujutavad ohtu maaspesitsevatele ja rändeteedel peatuvatele lindudele.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatis kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekterimistingimusi ja ehitusluba, lisasöötta jahiulukeid, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatis. Eelnevalt loetletud piirangud tulenevad looduskaitseaduse § 14 lõikest 1.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Arvestades, et Uhtju looduskaitsealale jäävad saared on väikese pindalaga ning asuvad sihtkaitsevööndis, siis on vähe tõenäoline, et kaitseala valitseja saab ala kaitse-eesmärke silmas pidades § 6 lõikes 2 esitatud tegevusi lubada. Samas on looduskaitseaduse § 14 lõikega 1 antud kaitseala valitsejale kaalutusõigus, kuna tegevuse lubamine või mittelubamine sõltub konkreetsest olukorrast.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on Uhtju sihtkaitsevöönd.

Uhtju sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi elupaigatüüpide, elustiku mitmekesisuse, lindude oluliste rändepeatus- ja pesitsuspaikade ning kaitsealuste liikide kaitse. Uhtju sihtkaitsevööndis asuvad karid (1170) ning väikesaared ja laiud (1620), mis on olulised elupaigad kaitse-eesmärkideks olevatele viiger- ja hallhülgele. Uhtju ja Sala saar on oluline pesitsuspaik mitmele linnuliigile, nagu tömmukajakas, randtiir, alk, hõbekajakas, hahk, kümnokk-luik, rääkspart ja kormoran. Väikesaared on väga linnurikkad alad, kus keskmine asustustihedus võib olla 200–300 paari hektari kohta.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud üle 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Sihtkaitsevöönd on ette nähtud looduslike liikide ja elupaikade kaitseks ning looduslike koosluste säilitamiseks, mistõttu võib küllastajate massiline viibimine kahjustada kaitse-eesmärgi saavutamist. Sihtkaitsevööndis, Põhja-Uhtjul ja Sala saarel ei ole ettevalmistatud õppe- ja matkaradu ega muid kohti, mis ümbritsevatele loodusele ja elustikule mõju avaldamata sobiksid ürituste korraldamiseks. Küllastuskorralduslike rajatiste järele puudub kaitsealal praegu vajadus, sest ala asub inimasustusest eemal ja küllastajaid satub sinna harva.

Rahvaürituste korraldamisega seotud leevendus on tehtud eeskätt teadus- või õppeotstarbel korraldatavate koolituste läbiviimiseks. Sedalaadi üritused toimuvad väikestele gruppidele ja üritusi on harva, seega ei kahjusta tegevus kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist, kuna kaitse-eesmärgiks olevate liikide pesitsemisajal kehtib liikumispiirang.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndi saartel lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, nagu väikekiskjate arvukuse reguleerimine. Väikekiskjad, näiteks rebased kujutavad ohtu maaspesitsevatele ja rändeteedel peatuvatele lindudele.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ning inimeste viibimine Uhtju saarel ja seda ümbritseval merealal ning Sala saarel ja loodudel 1. aprillist kuni 15. juulini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Kaitse-eeskirjaga ei tehta olulisi leevendusi majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise osas, nagu liiva ja kruusa kaevandamine, kuna need seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimisele.

Liikumispiirangu eesmärk on vältida eelkõige hüljeste häirimist puhkeperioodil, aga tagab ka lindude häirimatu pesitsuse. Üks viigrite peamisi ohutegureid on häirimine sigimis- ja

puhkealadel, laevaliiklus ja veeturism. Viigrid kasutavad puhkealaid kõige intensiivsemalt 1. aprillist kuni 25. maini. Uhtju looduskaitseala kaitsekord võimaldab tagada piirkonnas viigritele häirimatuse. Liikumispiirang lindude pesitsemise tagamiseks on kehtestatud põhjusel, et inimeste viibimine häirib pesitsevaid linde ning põhjustab poegade hülgamist ja pesitsemise nurjumist.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala veeala, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Uhtju piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ning mereelupaikade säilitamine. Piiranguvööndi eesmärk on ühtlasi olla puhervööndiks sihtkaitsevööndi ümber, et vähendada väljastpoolt tulevaid häiringuid.

2.5.5.2. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud maavarade kaevandamine. Kaitsealast välja, Sala saarest (Lõuna-Uhtju) lõunasse jäävale Eesti territoriaalmere osale on keskkonnaregistri maardlate nimistusse kantud Letipea uuringuruum (ehitusliiv, ehituskruus, täiteliiva varu kogumahuga 2 727 000 m³). 1. ja 2. ploki põhjaosa kattub 20,6 ha ulatuses hallhülge elupaigaga. Letipea uuringuruumi maavara kaevandamine võib mõjutada negatiivselt Uhtju looduskaitseala ja Uhtju loodusala kaitse-eesmärkide saavutamist. Varud asuvad veealuse nõlva alumises osas, kujunev tühimik täitub nõlva ülaosast kanduva liiva ja kruusaga. Lõuna-Uhtju saarest kagu pool paiknev seljandik on üks kahest Uhtju looduskaitseala hülgelesilast. Kaevandamisjärgne liivade liikumine võib mõjutada oluliselt saare ja seljandiku suurust ning kuju, seega hüljeste elupaigatingimusi ning loodusdirektiivi elupaigatüüpide seisundit.

3. Menetluse kirjeldus

Määruse eelnõu dokumentide avalik väljapanek toimus 30. septembrist kuni 13. oktoobrini 2017. a Keskkonnaameti veebilehel <https://www.keskkonnaamet.ee>, Palmse ja Rakvere kontoris ning Võsu Rannaklubis. Avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu toimumisest teatati 28. septembri 2017. a Ametlikes Teadaannetes ja 28. septembri 2017. a maakondlikus ajalehes Virumaa Teataja. Täiendava avaliku väljapaneku kuulutus ilmus üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht 16. oktoobril 2017. a, eelnõu täiendav avalik väljapanek toimus 16. oktoobrist kuni 30. oktoobrini 2017. a Keskkonnaameti veebilehel <https://www.keskkonnaamet.ee>, Palmse ja Rakvere kontoris ning Võsu Rannaklubis.

Eelnõu avalik arutelu toimus 2. novembril 2017. a Võsu Rannaklubi saalis, kus osales üks Keskkonnaameti ja kaks vallavalitsuse esindajat ning kolm valla elanikku.

Avaliku väljapaneku jooksul ja avalikul arutelul ühtegi vastuväidet või ettepanekut ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil.

Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunkti 457 kohaselt hõlmab kaitseala Uhtju loodusala, seetõttu tuleb Uhtju looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Uhtju loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 043, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Uhtju loodusala kaitse-eesmärke: arvata niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) loodusala eesmärkidest välja, sest liigi pesitsemist kaitsealal ei ole tuvastatud.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Uhtju loodusala piire ja viia need vastavusse kaitseala piiridega. Kaitseala ja Uhtju loodusala pindala kattuvad, välispiiri korrigeeritakse kaitseala ida- ja kaguosas. Pärast välispiiri korrigeerimist on kaitseala ja loodusala pindala 2955,8 ha (kaitseala ja loodusala suurenevad 512,51 ha võrra). Eelnõukohane kaitseala ja loodusala laiendamine toimub mereala liitmisega.

5. Määruse mõju ja määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab tagada mere- ja rannikukoosluste ning seal leiduvate liikide kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Uhtju looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise

käigus saadeti kohalikule omavalitsusele ja maa haldajatele (ala on kogu ulatuses riigimaa) arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist. Kaitseala pindalast moodustavad saared 12,8 ha (0,4%), mis on jätkuvalt sihtkaitsevöönd, mille maalt maamaksu ei maksta. Ülejäänud kaitseala on mereala, millelt samuti maamaksu ei maksta, seega kohaliku omavalitsuse tulubaas ei muutu.

Metsatoetuste kulusid alale ei teki, kuna kaitsealal puuduvad eramaad, samuti ei jää alale riigimetsamaad, kuna saartel puudub metsamaa kõlvik. Kaitsealal ei leidu poollooduslikke kooslusi, seega ei teki riigil kulutusi poollooduslike koosluste hooldamiseks ettenähtud toetuste maksmiseks.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.